

6.

7.

Vukovina branili hrvatsku prijestolnicu od iznenadnih osmanlijskih provala.

Nakon što je 1612. Lukavec ponovno pripao POT-u, temeljito je obnovljen i u njemu su se od 1613. održavale skupštine turopoljskoga plemstva (spravišća). Kad su u Velikom (Bečkom) ratu za oslobođenje (1683–99) habsburške postrojbe pomaknule osmanlijsku granicu daleko prema istoku na Savu i Unu, stari je drveni kaštel izgubio svoju funkciju te je spaljen, a na njegovu mjestu podignut je poslije 1705. današnji barokni dvorac. God. 1715. na dvorcu su obavljani prvi popravci krovišta, 1731. popravljen

je prilazni most, 1762. uređeni su opkopi, a 1785. ponovno je izgrađen zdenac i obnovljene su tamnice, u kojima su od 1733. bile zatvarane žene osumnjičene kao vještice. Tijekom XX. st. dvorac je zbog nebrige lokalnih vlasti propadao. Obnovljen je potkraj XX. st. Od 2000. do 2007. na lokalitetu su se provodila sustavna arheološka istraživanja pri kojima su nađeni ostatci staroga drvenoga kaštela. Zahvaljujući njima danas je poznato da je izvorni renesansni kaštel bio složen obrambeno-stambeni kompleks, koji se sastojao od drvenoga kaštela na središnjem otoku opasanom sustavom zemljanih nasipa i obrambenih jaraka ispunjenih vodom. Sam kaštel nalazio se u središtu toga velikoga kompleksa. Riječ je o utvrdi kvadratnoga tlocrta s polukružnim uglovima, čiji su palisadni bedemi, izgrađeni od drvenih, pri vrhu zašiljenih hrastovih polukružno i pravokutno obrađenih balvana, omeđivali prostor dimenzija 30 m × 30 m. Na otkopanom uglu utvrde, s unutrašnje strane otkriveni su dijelovi drvene konstrukcije, koji su mogli pripadati kuli ili topovskoj platformi. Radi dodatne zaštite, pristup bedemima sa svih strana bio je osiguran gustim redovima šiljatih kosnika. S obzirom na malu površinu kaštela, vrlo je izgledno da su i obrambeni nasipi bili utvrđeni palisadama i čardacima, jer bi se njihovim podizanjem znatno povećala obrambena moć kaštela kroz dvije obrambene linije, ali i prostor za smještaj većega broja vojnika i izbjeglica u slučaju opasnosti.

Poč. XVIII. st. na mjestu staroga drvenoga kaštela izgrađen je četverokrilni jednokatni dvorac kvadratnoga tlocrta branjen četirima ugaonim kvadratnim kulama i visokom ulaznom kvadratnom kulom podignutom posred sjevernoga zida. Prema dvorištu stambena krila dvorca otvorena su arkadama, dok se na prvom katu ulazne kule nalazi kapelica sv. Lucije, koja se na ovome mjestu prvi put spominje 1793. Na vanjskom pročelju ulazne kule nalazi se barokni portal s grbom POT-a iz 1752, a na obrambenim su zidovima i ugaonim kulama puškarnice.

LIT.: E. Laszowski, Turopoljski grad, Prosvjeta 1896, 10. • isti, Turopoljski ustanak god. 1550., Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva, 1(1899). • isti, Knez Nikola Zrinski i Turopoljci, Narodne novine, 1903, 260–261. • isti, Povijest plem. općine Turopolja, 1, Zagreb 1910. • Gj. Szabo, Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb 1920. • S. Gvozdanović, Turopoljski stari grad Lukavec, Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU, 1961, 1–2. • N. Klaić, Medvedgrad i njegovi gospodari, Zagreb 1987. • I. Knezović, Zaštitno arheološko istraživanje starog grada Lukavca godine 2005., Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva, 38(2006). • I. Knezović, Stari grad Lukavec, Hrvatski arheološki godišnjak, 2(2005) i 4(2007).

K. REGAN

lukavečko vlastelinstvo, srednjovjekovno i novovjekovno zemljišno dobro u Turopolju (XV–XVI. st.). Tijekom novoga vijeka nalazilo se u sklopu zagrebačkoga kotara Zagrebačke županije. Obuhvaćalo je dio Posavine južno od Zagreba, između desne obale Save na sjeveroistoku i Vukomeričkih gorica na jugozapadu. Središte vlastelinstva nalazilo se u kaštelu (dvorcu) → Lukavec. Na sjeveru je vlastelinstvo graničilo s posjedima Zagrebačkoga kaptola na širem području današnjega Novoga Zagreba, na istoku i jugu sa želinskim i pokupskim vlastelinstvom, a na zapadu s posjedima jamničkih plemića i prostranim okićkim vlastelinstvom.

Isprijava nije bilo teritorijalno jedinstvena cjelina, nego se sastojalo od niza plemićkih posjeda uz rijeku Savu. Njegovo oblikovanje započelo je 1460-ih godina, kad ga je stekao Ivan Tuz, a postojalo je do 1553, kad ga je medvedgradski gospodar Nikola IV. Zrinski zajedno s utvrdom vratio turopoljskim plemićima. Uz medvedgradsko i rakovečko vlastelinstvo, bilo je u sastavu trojednoga medvedgradskoga veleposjeda.

Iako se nalazilo na trasama kojima su Osmanlije prodirali prema zapadu, ubrajalo se među dobro naseljena vlastelinstva u Bansknoj Hrvatskoj, čemu je osobito pridonijelo trajno naseljavanje velikoga broja izbjeglih plemića i njihovih kmetova, koji su pred osmanlijskom prijetnjom napustili svoje domove u srednjovjekovnoj Bosni i Hrvatskoj. Novi su podanici na vlastelinstvu intenzivno stvarali nove poljoprivredne površine krčenjem šuma i šikara. Osim posjeda Lukavec, vlastelinstvo su činili i plemićki posjedi Mlaka, Pleso, Rakari, Kobilići, Gorica, Kuće, Buševac, Mraclin, Kušanec, Kurilovec, Lomnica, Mali Obrež, Veliki Obrež, Vukovina, Kupčina, Luže, Hrelić, Lekenik, Dubranec, Gustelnica, Dvonošci, Jarebići, Novaki, Demerje, Vukomerići, Vukovčak i Dragonožec.

Glavna gospodarska grana vlastelinstva bio je uzgoj stoke, osobito svinjogojstvo ekstenzivnoga tipa, odnosno ispaša svinja po gustim hrastovim šumama (tzv. žirenje). Uz to, bilo je razvijeno i pčelarstvo, poljodjelstvo (uzgoj ječma i raži) te obradba drva. U XV. st. vlastelinstvo se nalazilo u sklopu desetinskoga kotara s one strane Save (*Cultellus Campi Zagrabienensis ultra Zavam* ili *Cultellus Campi*).

Uz postojeće manje posjede turopoljskoga plemstva, tijekom druge pol. XV. st. na vlastelinstvu su se započeli oblikovati mnogi manji alodijalni posjedi s plemićkim kurijama vlastelinskih službenika i drugih plemića, čime je započeo proces zemljišnoga osipanja vlastelinstva. Tako je 1492. I. Korvin za vjernu službu darovao svojem vitezcu Gašparu Kiševiću plemićki posjed Lomnicu, a lukavečkomu kaštelanu Stjepanu II. Berislaviću Vrhričkomu posjed Malu Mlaku, po kojoj je nosio plemićki pridjev *Malomlački*, te udjele u posjedima u Babči, Buševcu, Novakima, Markuševcu, Lužu, Čehima, Odri, Buzinu i Lučelnici. Vlastelinstvo se posljednji put smanjilo 1496, kad je I. Korvin prodao kaštel i posjed Vukovinu obitelji Alapić, a 1500. još i posjede Obrež, Otok, Novake i Podbrežje. Do 1553. vlastelinstvo se nije više teritorijalno mijenjalo.

LIT.: J. Adamček, I. Kampuš, Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću, Zagreb 1976. • J. Adamček, Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća, Zagreb 1980. • N. Klaić, Medvedgrad i njegovi gospodari, Zagreb 1987. • N. Antonić, K. Lyubyanovics, Prilog proučavanju gospodarstva i

Lukinić Brdo: 1. kapela • 2. drvena klupa

prehrambenih navika u Turopolju u 13. stoljeću – životinjski ostaci s nalazišta Kobilić 1, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, 34(2016).

K. REGAN

Lukinić Brdo, naselje u sastavu općine Pokupsko, u središnjem dijelu Vukomeričkih gorica, oko 14 km sjeverno od općinskoga sjedišta; 343 stanovnika. Naselje se sastoji od međusobno udaljenih zaselaka raštrkanih između doline potoka Kravaršćice na sjeveru i doline potoka Jablana na jugu. Nekoliko zaselaka u nazivu ima imenicu Brdo (Žužić Brdo, Pavun Brdo, Skender Brdo) koja upućuje na njihov topografski položaj. Središnji dio, Lukinići, smješten je uz cestu Pokupsko–Dubranec. Lovačka udruga Šljuka osnovana je 1997. Po crkvenome ustroju, sjeverni dio naselja u sastavu je župe Dubranec, a južni dio u sastavu župe Pokupsko. Drvena kapela sv. Ivana Krstitelja, izgrađena 1908. na mjestu starije kapele iz 1665, jedna je od → Turopoljskih ljepotica. Uz kapelu je mjesno groblje. Stanovnike naselja u prošlosti se nazivalo Dvekarima, po *dveki*, vrsti smole koja se dobivala od brezove kore. Tradicionalna gospodarska djelatnost je poljodjelstvo. Iako je najveće naselje u sastavu općine, broj stanovnika je u padu od 1931, kada je zabilježen najveći broj stanovnika (717) u naselju. Područna škola OŠ-a Pokupsko djelovala je do 1989. Naselje je